

الحج

مختصری از مناسک و رهنمای حج

نوشته ابو عبدالله اسحاق دبیری

مختصری از مناسک و رهنمای حج نوشته ابو عبدالله اسحاق دبیری

با مراجعه برادران عبدالغفور محکم و محمد نامی

فهرست مطالب

مقدمه

شروط وجوب حج

وجوب عمره

بعضی از آدابی که بایستی در باره حج گفته شود.

میقاتگاه یعنی چه؟

نسکهای سه گانه

کدامیک از نسکهای سه گانه بهتر و افضلتر است

صفت حج

ارکان حج

واجبات حج

ارکان عمره

واجبات عمره

محظورات احرام

تحلل اول

شروط طواف

شروط سعی بین کوه صفا و مروه

فرق بین حج مفرد و حج قارن

اگر عادت ماه هانیه بر زن آمد چه کند.

محصر یعنی چه

مستحبات قبل از احرام

مقدمه

الحمد لله رب العالمين و صلى الله على نبينا و قوتنا و حبيبنا محمد بن عبدالله و على آله و صحبه و من سار على نهجه إلى يوم الدين اما بعد: سپاس پروردگار و درود بی پایان بر روان پاک خاتم الانبیاء محمد و آل و یارانش را از باری تعالی خواستارم. برادران و حجاج محترم از اینکه زیارت خانه خداوند و حج بیت الله الحرام یکی از ارکان و بنیان اساس اسلام بشمار میرود، پس باید مطابق سنت و گفتار رسول اکرم (ص) باشد چنانکه فرمودند لتأخذوا مناسککم فانی لا ادری لعلی لا احج بعد حجی هذه... مسلم از من بیاموزید مناسک و رهنمای حج خود را (یعنی از اموری که من آن را انجام می دهم در حج خود از اقوال و افعال و کردار و چگونگی آن پس آنرا از من بگیرد

و آنرا حفظ کنید و به آن عمل کنیدو آنرا به مردم بیاموزید) ممکن است که بعد از این سال حج دیگری انجام ندهم (قصد رسول الله (ص) آن بود که ممکن است دنیا را وداع گفته و بعد از این سال حج دیگری انجام ندهم) و این حدیث اصل عظیم و بزرگی در مناسک و رهنمای حج است. پس این مختصر مناسک و رهنمای حج را به برادران و خواهران فارسی زبان جهان تقدیم می داریم و از خداوند عز و جل خواستاریم آنرا خالصا برای رضا و خشنودی خود قرار داده ما را اجر و پاداش نیک در دنیا و آخرت عطا فرماید نا گفته نماند که هیچ اوراد و اذکاری در طواف دور کعبه و سعی بین صفا و مروه از رسول اکرم (ص) وارد نشده تا ما آنرا در اینجا ذکر کنیم، فقط وردی که از آنحضرت در طواف دور کعبه از زاویه رکن الیمانی تا زاویه حجر الاسود ثابت است که چنان فرمودند:

[ربنا آتنا فی الدنیا حسنته و فی الاخره حسنته و قنا عذاب النار] (البقره ۲۰۱)

(بار الهی ما را در دنیا و آخرت اعمال و کردار نیک و حسنه اعطا فرما و ما را از آتش و عذاب جهنم به خود پناه داده دور فرما) و به این خاطر ما در این کتاب هیچ اوراد و اذکاری نیاورده ایم تا اینکه حاجی هر دعای که خواسته باشد از خیر دنیا و آخرت از خداوند بخواهد. سبب دیگر اینکه ممکن است ما اورادی و اذکاری آورده ولی حاجی معنای آنرا نداند پس بهتر اینکه حاجی با زبان مادری خود هر چه خواست دعا کرده تا خداوند به او عطا فرماید.

قبل از اینکه مقدمه را به پایان برسانیم باید به چند اموری مهم تذکر دهیم:

قواعد:

- ۱ حاجی بعد از طواف دورکعبه دو رکعت نماز سنت طواف را اگر ممکن باشد پشت مقام ابراهیم (ع) بخواند در رکعت اول: (قل یا ایها الکافرون ..) و در رکعت دوم (قل هو الله احد ..) خوانده شود. ولی اگر ازدحام زیاد بود در هر جا از حرم جاهز است که آنرا بخواند و نباید مسلمانان به همدیگر اذیت و آزار برسانند و نباید به خاطر انجام سنت مرتکب حرام شوند، چون دورکعت نماز پشت مقام ابراهیم سنت است.
- ۲ بوسیدن حجر الاسود سنت و ازدحام مسلمانان و اذیت آنان حرام است.
- ۳ مسح کردن رکن الیمانی سنت است، و اگر رسیدن به آن ممکن نشد اشاره کردن به آن و الله اکبر گفتن لازم نیست چرا این در سنت وارد نشده.
- ۴ از نشستن اطراف کعبه در حال طواف مسلمانان حتمی خود داری کنید زیرا ازدحام و اذیت مردم خواهد شد.
- ۵ از نماز خواندن کنار و عقب زنان حتمی خود داری کنید.
- ۶ از نشستن و خوابیدن در راه روهاو جلو دروازه ها حتمی خود داری کنید.
- ۷ از داخل کردن چمدان و کیف به داخل حرم خود داری کنید.
- ۸ در هر قسمتی از حرم که جای مخصوصی برای خواهران تعیین شده باشد (بعضی اوقات اکثر خانم ها با هم و جدا از مردها نشسته می باشند) پس زنان را به مکان مخصوص خانم ها برده و از اختلاط با مردان نا محرم خود داری کنند.
- ۹ بدانید که مسلمانان فقط برای ادای فریضه حج و عبادت خدای یکتا به مشاعر مقدسه آمده اند پس نباید حج را غرض پیشبرد مقاصد سیاسی و دعوت به آهین و مذهبی خاص و یا تقویت از قومیت و نژادی مشخصی بسازید. زیرا این باعث مزاحمت حجاج و سبب رخنه کردن شیطان در بین ایشان و سبب فتنه انگیزی میشود. اینطور تظاهرات در اسلام وجود ندارد و این اعمال باعث میشود که حکمت اصلی حج تبدیل به صحنه انقلاب ضد حکومت ها شود. در حالیکه حجاج فقط برای عبادت و مشاعر مقدسه آمده اند نه برای تظاهرات ضد حکومت ها.
- ۱۰ باید دانست که آنچه من برای خود دوست دارم، برای برادر مسلمان خود نیز دوست دارم

چنانکه رسول الله(ص) فرمودند: (لا یومن احدکم حتی یحب لاء خیه ما یحب لنفسه) (ایمان هیچیک از شما کامل نخواهد شد تا اینکه دوست بدارد برای برادر مسلمان خود آنچه دوست می دارد برای خود.) پس نباید عملی انجام دهیم که باعث ناراحتی و خشم دیگران شود.

۱۱ اگر در مسایل دینی، حج و عمره اشکالی پیدا کردید در سوال کردن آن از علمای اسلام و مرشدان دینی و طلبه های علم تردید نکنید. در پایان از برادران و خواهران عزیز خواستاریم اگر در کتاب سهو و یا خطای یافتند ما را معذور دانسته نادیده پندارند. و صلی الله و سلم علی نبینا محمد و علی آله و صحبه اجمین.

ابو عبدالله

اسحاق بن عبدالله دبیری

مکه مکرمه ۱۴۱۲/۱۱/۲۹ هـ

شروط وجوب حج پنج است

الحمد لله رب العالمين و صلى الله على نبينا و قوتنا و حبيبنا محمد بن عبدالله و على آله و صحبه و من سار على نهجه إلى يوم الدين اما بعد: سپاس پروردگار و درود بی پایان بر روان پاک خاتم الانبیاء محمد و آل و یارانش را از باری تعالی خواستارم. برادران و حجاج محترم از اینکه زیارت خانه خداوند و حج بیت الله الحرام یکی از ارکان و بنیان اساس اسلام بشمار میرود، پس باید مطابق سنت و گفتار رسول اکرم (ص) باشد چنانکه فرمودند لتأخذوا مناسککم فانی لا ادری لعلی لا احج بعد حجی هذه.... مسلم از من بیاموزید مناسک و رهنمای حج خود را (یعنی از اموری که من آن را انجام می دهم در حج خود از اقوال و افعال و کردار و چگونگی آن پس آنرا از من بگیرد

خداوند حج خانه خود را بر تمام مردم واجب کرده، برای کسانی که استطاعت آنرا داشته باشند. استطاعت شامل بر استطاعت مالی و بدنی و ایمنی راه رسیدن به مشاعر مقدسه میباشد. عبدالله بن عمر رضی الله عنهما از رسول اکرم (ص) روایت می کند که آن حضرت فرمودند: بنی الاسلام علی خمس شهاده ان لا إله إلا الله و ان محمدا عبده و رسوله، و إقام الصلاة، و إیتاء الزکاة، و صوم رمضان، و حج البیت من استطای سیلا. متفق علیه

بنده و فرستاده خداست، و اقامت نماز کردن، و زکات مال دادن، و روزه گرفتن در ماه مبارک رمضان، و حج خانه خدا رفتن برای کسی که استطاعت آنرا داشته باشد. و همچنین در حدیث دیگر میفرماید:

(أیها الناس إن الله فرض علیکم الحج فحجوا [مسلم]) ای مردم خداوند بر شما حج و زیارت خانه خود را فرض نموده پس به حج بروید. و در حدیث میفرماید: (من حج هذا البیت فلم یرفت و لم یفسق خرج من ذنوبه کیوم ولدته [متفق علیه]) کسی که زیارت و حج این خانه یعنی کعبه را کرده، و در آن زیارت با زن خود نزدیکی نکند و مرتکب معصیت نشود پک می شود از گناهانش مانندی روزیکه از مادرش تولد شده (در اینجا مقصود از عدم جماع و نزدیکی به همسر خود در وقت ادای مناسک در روز های عرفه و مزدلفه و منی می باشد) حج فقط یکبار در عمر واجب می باشد چنانکه رسول الله (ص) فرمودند: (الحج مرة واحدة فمن زاد فهو تطوع [احمد و الدارمی]) حج فقط یکبار واجب است و کسی که بیشتر از یکبار به حج برود حج او سنت می باشد.

شروط وجوب حج پنج است

- ۱ مسلمان بودن
- ۲ به سن بلوغ بودن
- ۳ عاقل بودن
- ۴ آزاد بودن یعنی اینکه برده نباشد.
- ۵ استطاعت مالی و بدنی و ایمن بودن راه رسیدن به مشاعر مقدسه. و برای زنان شرط ششم اضافه میشود و آنهم وجود محرم با او حال اینکه آن محرم شوهر او باشد و یا یکی از افراد خانواده که بر او محرم می باشند و نمی توانند با او ازدواج کنند چه از طریق نسب و چه از طریق سبب مانند: پدر، برادر، عمو، خالوا، شوهر مادر، شوهر دختر، پسر، پسر برادر، پسر خواهر، همه اینها چه از شیر خواری باشند یا از نسب.

وجوب ادای عمره

احادیث زیادی در واجب بودن عمره وارد شده که از جمله این احادیث، حدیثی جبریل (ع) که رسول الله (ص) در جواب سوال او فرمودند:

(الاسلام ان تشهد ان لا اله الا الله و ان محمد رسول الله و تقیم الصلاة و توتی الزکاة و تحج البیت و تعتمر و تغتسل من الجنابة و تتم الوضوء و تصوم رمضان [این خزیمة و الدار قطنی])

اسلام این است که شهادت دهی که معبودی بر حق نیست بجز خدای یکتا و محمد (ص) فرستاده خداست، او بجا آوردن نماز و زکات مال دادن و حج خانه خدا رفتن و عمره کردن و غسل از جنابت کردن و با تمام و کمال وضوء گرفتن بطوریکه اعضای وضوء به آن آب برسد و روزه ماه مبارک رمضان را گرفتن. امام مسلم در صحیح خود از عایشه رضی الله عنها روایت میکند که گفت: (یا رسول الله هل علی النساء جهاد؟ قال علیهن جهاد لا قتال فیہ الحج و العمره [مسلم]) ای رسول خدا آیا بر زنان جهادی است؟ فرمودند: جهادی واجب است که در آن کشت و کشتاری نیست و آنهم حج و عمره می باشد.

بعضی از آدابی که باید در باره حج گفته شود.

اگر مسلمان عزم کرد برای زیارت خانه خدا بایستی این اعمال را انجام دهد

- ۱ توبه و استغفار کند از تمام گناهان و اینکه توبه او خالصانه و نصوح باشد و شروط توبه عبارتند از:
 - * - ترک معصیت و دوری از آن پیشمان بودن از آنچه گذشته و عزم و اراده کردن که به چنین عمل ناشایسته باز نگردد. و اگر چیزی باشد که متعلق به مردم باشد آنرا به صاحبش بر گرداند و یا اینکه از آنان بخشش بطلبد.
 - * - باید توبه وقتی باشد که نزد خداوند مورد قبول قرار گیرد و آنهم قبل از مردن و دنیا را وداع گفتن و قبل از اینکه آفتاب از مقرب طلوع کند (یکی از علایم قیامت)
- ۲ اخلاص در اعمال و کردار:

قصد زیارت خانه خدا بایستی خالصانه برای رضا و خشنودی باری تعالی باشد و در آن ریاء و شهرت و کسب افتخار (یعنی گویا که او را حاجی بخوانند) و غیره از این گونه خود خواهی ها شامل نباشد. چنانکه گفته شد خالصانه برای خشنودی خدا و پاداش روز رستاخیز باشد. زیرا تمام اعمال انسان بستگی به نیت او دارد و هر نیتی کرد همان خواهد بود، چنانکه قبلا ذکر کردیم

رسول الله(ص) فرمودند: (إنما الاعمال بالنیات ا إنما لكل امری مانوی [متفق علیه]) همانا که تمام اعمال بستگی به نیت دارد و همانا هر کسی هر نیتی کرده همان نیت منعقد خواهد شد.
- ۳ اگر بین او و پدر و مادرش سوء تفاهم بود از آنها بخشش و معذرت بخواهد و برای آنها دعاء کرده و از ایشان رضایت بطلبد، و اگر با قومان و خویشان خود قطع رابطه دارد هر چه زودتر با آنان صلح کند، رسول الله(ص) فرمودند:

(لا یدخل الجنة قاطع رحم) کسیکه صله رحم خود را قطع کرده به بهشت داخل نمی شود. و اینکه با همسایگان خود رفت و آمد داشته به آنان خوبی کند، چنانکه رسول اکرم (ص) فرمودند: (لا یدخل الجنة من لا یامن جاره بوا هقه [مسلم]) به بهشت داخل نمی شود کسیکه همسایه او از دست او در امان نباشد
- ۴ حتی الامکان قضای دین را کرده و امانتها را به صاحبانش بر گرداند، و اگر نتوانست این

- کار را کند از دینداران و امانت گزارنده گان اجازه حج رفتن را بخواهد.
- ۵ برای حج رفتن خود بهترین نفقه از مال و پاکترین آنها را ذخیره کند که در آن شبیه ربا خواری و حرام نباشد، زیرا خداوند پاک است و قبول نمیکند بجز مال پاک را و همچنان وصیت خود را قبل از رفتن به حج نوشته و بر آن شاهد قرار دهد.
- ۶ برای خود دوستان و همراهان خوب و با تقوی و نیکو کار اختیار کرده تا او را در اعمال و مناسک حج کمک و راهنمای و یاری کنند.

میقاتگاه یعنی چه؟

میقات جاهی است که حاجی از آنجا به حج و یا عمره احرام می بندد، و در آنجا نیت می کند. مواقبت عبارتند از:

- ۱ ذوالحلیفه: که آنرا (ابیار علی*) می نامند. و آنهم در مدینه منوره می باشد، و برای کسانی که از مدینه به حج می روند تعیین شده و از مکه ۴۵۰ کیلومتر فاصله دارد و فاصله آن با مدینه ۳ کیلومتر است. (*) - ابیار و یا آبار علی: دره ای است در اطراف دره عقیق در مدینه بدست راست کسی که از مدینه به مکه میرود از راه و جاده هجرت، یعنی چاه های علی، و این نام از قصه دروغین و ساخته شده از بعضی از فرقه های گمراه گرفته شده که علی (رض) با جن در آنجا مقاتله و کشتار کرد و نباید ما این نام را استعمال کنیم بلکه باید نامی که حضرت رسول اکرم (ص) به آن نامیده استعمال شود. (راجع شود به کتاب: معجم المناهی اللفظیه (ص) ۶۴ چاپ جدید نوشته د. بکر بن عبدالله ابو زید)
- ۲ الجحفة: برای کسانی که از کشورهای شام (یعنی سوریه و اردن و لبنان و فلسطین) و یا کشور مصر به حج می روند تعیین شده که نزدیکی شهر رابع قرار دارد و با شهر رابع ۱۷ کیلومتر فاصله دارد و با شهر مکه مکرمه ۱۸۷ کیلومتر فاصله دارد و در حال حاضر بیشتر مردم از خود شهر رابع به حج و یا عمره احرام می بندند.
- ۳ قرن المخرج: که آنرا سیل الکبری می نامند و در نزدیکی شهر طایف قرار دارد و فاصله آن به شهر مکه مکرمه کیلومتر است، و آنهم برای کسانی که از نجد (شهر ریاض و شهر قصیم و شهر های نزدیک آن) به حج و عمره می روند می باشد.

- ۴ یلملم: که در نزدیکی شهر مکه می باشد و برای کسانی که از کشور یمن به حج و یا عمره می روند تعیین شده و در جنوب شهر مکه واقع است و فاصله آن به مکه ۹۴ کیلومتر است.
- ۵ مکه واقع می باشد و فاصله آن با شهر مکه ۹۴ کیلومتر است. در میقاتگاه حاجی احرام بسته و به یکی از نسکهای سه گانه نیت می کند. که عبارتند از: ۱ - التمتع، ۲ - القیران ۳ - الافراد

نسکهای سه گانه

صفت حج تمتع:

حاجی فقط برای عمره در یکی از ماه های حج احرام می بندد، و ماه های حج: شوال، و ذیقعد و ده روز از ماه ذیحجه میباشد پس نیت و قصد کرده آنرا بر زبان می آورد و می گوید: لبیک عمره، و یا اللهم لبیک عمره و یا به زبان فارسی می گوید: واجب و یا بار الهی من قصد عمره کردم. حاجی در میقاتگاه نیت میکند و وقتی به مکه رسید هفت بار دور خانه کعبه طواف میکند، و هفت بار سعی می کند بین کوه صفا و کوه مروه. هفت بار طواف دور کعبه از حجر الاسود شروع کرده و به آن پایان می دهد و اینرا یک شوط و یا دور می نامند. هفت بار سعی که از کوه صفا شروع کرده تا اینکه به کوه مروه برسد و این را یک دور می نامند بطوریکه بار هفتم بایستی در مروه سعی او پایان برسد. و بعد از سعی موی سر خود را تراشیده و یا کوتاه می کند، و در اینجا از لباس احرام بیرون می آید و حلال می شود از آنچه در حال احرام بر او حرام شده بود. سپس روز هشتم ذوالحجه از خانه خود در مکه احرام بسته و اعمال حج را انجام می دهد.

صفت حج القیران:

از اینکه به طواف عمره شروع کند و میگوید: لبیک عمره و حجا -- و یا اللهم لبیک عمره و حجا و یا با زبان فارسی: واجب کردم بر خود عمره و حج -- و یا بار الهی من می خواهم عمره و حج بکنم و همه اینها نیت با قلب کرده و آنرا بر زبان می آورد در حالیکه در میقات می باشد، و وقتی به مکه رسید طواف قدوم کرده و سعی بین کوه صفا و مروه می کند. ولی موی سر خود را نه تراشیده و نه کوتاه می کند در احرام خود باقی مانده تا اینکه روز عید یعنی روز دهم ذوالحجه بعد از اعمال حج از احرام

بیرون آید. و اگر خواست سعی بین کوه صفا و مروه را به تاخیر انداخته و آنرا بعد از طواف افاضه (یعنی طواف زیارت) انجام دهد، این جایز است.

صفت حج الافراد:

حاجی فقط به حج احرام می بندد و نیت می کند: (لبیک حجا) و یا (اللهم لبیک حجا) و به زبان فارسی: واجب کردم بر خود حج، و همه اینها را به قلب نیت کرده آنرا بر زبان می آورد در حالیکه در میقات است. و وقتیکه به مکه رسید طواف قدوم کرده و سعی بین کوه صفا و مروه را بعد از طواف قدوم تقدیم می دارد، ولی موی سر خود را تراشیده و یا کوتاه نمی کند. بلکه در احرام باقی می ماند مانند کسیکه به حج قارن می رود تا اینکه روز دهم ذوالحجه یعنی روز عید قربان تحلل کرده و از احرام بیرون آید. و اگر خواست سعی حج را به تاخیر انداخته تا اینکه بعد از طواف افاضه یعنی طواف زیارت انجام دهد جایز است، و بر او هیچ کفاره واجب نیست به خلاف حج تمتع.

کدامیک از نسکهای سه گانه بهتر و افضلتر است؟

بیشتر علماء و دانشمندان اسلام بر این نظر اند که حج قارن بهتر است برای کسانی که با خود قربانی دارند اقتداء و تاسی به رسول الله (ص)، زیرا ثابت است که حج آن حضرت (ص) حج قارن بوده و با خود قربانی همراه داشته و علمای اسلام اضافه می کنند که حج تمتع بهتر است برای کسانی که با خود قربانی همراه نداشتند تا حج خود را به حج تمتع تبدیل کنند.

صفت حج

روز هشتم ذی حجه که آنرا روز ترویبه می نامند حاجی از خانه خود در مکه احرام می بندد، و کسانی که خارج مکه هستند از میقاتگاه و اگر بین مکه و میقات بودند از همانجا که هستند. و معلوم است کسانی که قبل از روز هشتم به مکه آمده بودند با نیت حج قارن و یا افراد در احرام خود باقی هستند سپس قبل و یا بعد از زوال آفتاب بسوی منی می روند و هر کسی برای خود لبیک می گوید.

(لبیک اللهم لبیک، لبیک لا شریک لک لبیک، ان الحمد والنعمه لک والملک لا شریک لک)

باید ذکر کنیم که:

گفتن لبیک با هم و بطور دسته جمعی یک نوع از بدعت بشمار می رود، زیرا ثابت است که رسول اکرم (ص) و یاران او هر کسی برای خود لبیک می گفتند، پس ما باید به رسول اکرم (ص) اقتدا و تاسی کنیم. و در منی نماز پنج وقت ظهر و عصر و مغرب و عشاء و فجر روز نهم هر کدام در وقت خود اداء میشود.

بعد از طلوع آفتاب روز نهم که روز عرفه می باشد بسوی عرفه براه می آفتند و اگر میسر شد در دره نمره که خارج از عرفات می باشد تا قبل از زوال آفتاب مکث کرده و بعد از زوال داخل زمین عرفات می شود، و در آنجا نماز ظهر عصر را قصر و جمع با جماعت و با یک اذان و دو اقامه اداء میکنند، و در عرفات تا غروب آفتاب می ماند و بذكر خدا و دعاء کردن برای خود و غیر از خود از خیرات دنیا و آخرت، و قراءت قرآن و حمد و ستایش باری تعالی و لبیک گفتن مشغول میباشد.

بعد از غروب آفتاب بسوی مزدلفه حرکت می کند و وقتی به مزدلفه رسید آنجا نماز مغرب و عشاء را قصر و جمع با یک اذان و دو اقامه اداء می کند معلوم است که رسیدن به مزدلفه در نزدیکه نیمه شب صورت گیرد با اینحال نماز مغرب را در مزدلفه اداء می کند نه در عرفات بجز اینکه بترسد وقت نماز عشاء فوت گردد -- و شب را در مزدلفه میماند حال اگر از جمله پیره زنان و یا پیر مردان باشد می تواند بعد از نیمه شب به منی برود ولی اگر از جمله آنان نبود واجب است که شب را در مزدلفه صبح کند و نماز صبح روز دهم یعنی روز عید را در مزدلفه اداء کند و بعد از نماز صبح میسر شد به کوه مشعر الحرام رفته و نزد آن به دعاء و خشوع و خضوع و حمد و ستایش خداوند و توبه و استغفار مشغول شود. و اگر میسر نشد در هر کجا از مزدلفه بود اینکار را انجام میدهد و وقتی هوا خوب روشن شد و قبل از طلوع آفتاب بسوی منی رفته و جمره العقبه که مردم آنرا شیطان بزرگ می نامند با هفت سنگریزه که به اندازه نخود بزرگ باشد پرتاب و رجم میکند. سنگریزه ها را از هر کجا جمع کرد جایز است چه از مزدلفه چه از منی، آنها فقط برای روز عید، ولی برای روز های بعدی یعنی سه روز آینده از منی جمع میکنند. و بعد از رجم قربانی میکند برای کسانی که قربانی به آنان واجب است. سپس به طواف افاضه یعنی طواف حج و زیارت رفته هفت بار دور کعبه طواف می کند.

و اگر حاجی حج متمتع بود بایستی سعی بین کوه صفا و مروه را انجام دهد، و همچنین حاجی که حج مفرد و یا حج قارن است ولی سعی بین کوه صفا و مروه را به تقدیم نه انداخته باید آن را انجام دهد و بعد از آن می سر خود را تراشیده و یا کوتاه کند. اگر حاجی یکی از اعمال گذشته را بر دیگری تقدیم دارد مانع ندارد. بطور مثال اگر رجم کرد (یعنی شیطان را سنگریزه زد) و سپس موی سر خود را تراشید یا رجم کرد سپس قربانی کرد و یا رجم کرد سپس طواف کرد هیچ مانع ندارد و جایز است. و بعد از طواف افاضه بایستی حاجی شب به منی بر گردد. و بیشتر وقت شب را در منی بگذراند و

همچنین شب های یازدهم و دوازدهم را باید در منی صبح کند. و روز های یازدهم و دوازدهم بعد از زوال آفتاب جمره های سگانه را هر کدام به ترتیب صغری و وسطی و کبری با هفت سنگریزه رجم کند. نا گفته نماند که: امتداد وقت رجم و پرتاب جمره العقبه روز عید از طلوع آفتاب تا نیمه شب می باشد، و روز های (۱۱، ۱۲، ۱۳) از زوال آفتاب تا نیمه شب می باشد. و بعد از رجم کردن جمره ها در روز ۱۲ میتواند منی را بسوی مکه ترک گفته اعمال حج را به پایان برساند و اگر خواست شب ۱۳ را به منی بماند سنت است، نه واجب. ولی اگر حاجی روز ۱۲ قبل از غروب آفتاب منی را بسوی مکه ترک نکند، بر او واجب میشود شب ۱۳ را به منی بماند تا بعد از زوال آفتاب روز سیزدهم جمره ها را رجم کرده بسوی مکه برود. از اعمال حج فقط طواف وداع باقی می ماند و حاجی هرگاه بخواهد مکه را بسوی وطن خود ترک کند طواف وداع بر او واجب میشود.

ارکان حج

این ارکانی است که حج بدون آن صحیح نمی باشد و فدیة قرآنی جبران آن نمی شود

- ۱ نیت و قصد کردن به حج.
بلکه هیچ عملی بدون نیت منعقد نشده و صحیح نمی باشد، چنانکه رسول اکرم (ص) فرموده اند: (إنما الاعمال بالنیات) - تمام اعمال بایستی با نیت منعقد شود.
- ۲ وقوف به عرفه در روز عرفات رسول الله (ص) فرموداند الحج عرفة فمن جاء قبل صلاة الفجر ليلة جمع فقد تم حجه (ابو داود و الترمذی و النساهی و الدارمی و احمد و غیره) حج همان روز عرفه میباشد پس کسیکه قبل از نماز صبح شب جمه یعنی شب مزدلفه به عرفات رسید حج او صحیح می باشد
- ۳ طواف الافاضه، یعنی طواف زیارت که روز عید و یا بعد از آن خواهد بود.
- ۴ سعی بین کوه صفا و مروه: این رکنی است که در باره آن علمای اسلام بر دو فرقه تقسیم شده اند: فرقه آنرا رکن دانسته، و فرقه دیگر میگویند بلکه از جز ارکان نمی باشد زیرا رسول الله (ص) فرمودند: (اسعو فإن الله كتب عليكم سعی . احمد والدار قطنی و البيهقی والحاکم) بین کوه صفا و مروه سعی کنید زیرا خداوند سعی را بر شما واجب کرده است.

واجبات حج هفت چیز است

- ۱ احرام بستن از میقاتگاه
- ۲ وقوف در عرفات تا غروب آفتاب برای کسانی که در روز می ایستند.
- ۳ ماندن شب در مزدلفه تا نیمه شب.
- ۴ ماندن شب (۱۱ و ۱۲) در منی.
- ۵ رمی جمره ها در روز عید و در روز (۱۱) و (۱۲)
- ۶ تراشیدن و یا کوتاه کردن موی سر.
- ۷ طواف وداع یعنی خداحافظی.

پس کسی که یکی از این واجبات را ترک کند با دادن قربانی یعنی فدیة آن واجب جبران خواهد شد. و اگر نتوانست قربانی دهد واجب است سه روز از روز های حج یعنی (۱۱) و (۱۲) و (۱۳) و هفت روز وقتی به نزد خانواده اش برگشت روزه بگیرد که سر جمع ده روز شود. و خداوند می فرماید: (و اتموا الحج و لعمره لله فمن تمتع بالعمرة إلى الحج فما استيسر من الهدى فمن لم يجد فصيام ثلاثة ايام جى الحج و سبعة إذا رجعتم تلك عشرة كاملة ذلك لمن لم يكن اهله حاضري المسجد الحرام - البقرة ۱۹۶) (همه اعمال حج و عمره را برای خداوند به پایان رسانید پس هر کس از عمره تمتع به حج باز آید به آنچه که مقدور اوست قربانی کند و هر کس بر قربانی استطاعت نداشت سه روز در حج و هفت روز هنگام مراجعت به خانواده که جمعاً ده روز میشود روزه بگیرد این عمل برای کسی است که از اهل مکه و مقیم آن نباشد.)

ارکان عمره سه چیز است

- ۱ نیت و قصد کردن
- ۲ طواف دور کعبه
- ۳ سعی بین کوه صفا و مروه .

واجبات عمره دو چیز است

- ۱ احرام بستن از میقاتگاه
 - ۲ تراشیدن و یا کوتاه کردن موی سر.
-

محظورات احرام

وقتی حاجی داخل احرام شد و نیت کرد به یکی از نسکهای سه گانه بعضی چیز ها بر او حرام میشود که عبارتند از

- * کندن و از بین بردن مو های بدن بطور عمدی.
 - * گرفتن و یا کوتاه کردن ناخنهای دست و پا.
 - * استعمال عطر و یا بوی خوش در بدن و یا لباس و یا حتی در خوردنیها و نوشیدنیها.
 - * شکار کردن حیوانات وحشی صحراهی، پرنده و یا غیر پرنده.
 - * عقد ازدواج نمودن
 - * نزدیکی کردن با زن و همسر و همچنین بازی کردن با او با شهوت و هر گونه لذت های جنسی.
 - * نگاه کردن به نا محرم و ناموس مردم همیشه و به خصوص در این ایام فضیل
 - * پوشیدن دستکش برای زنان
- و این محظورات بر مردان و زنان مساوی است و بر مردان دو چیز اضافه میشود * پوشیدن لباز دوخته شده * پوشیدن سر به وسیله کلاه و یا احرامی اما اگر بوسیله سقف ماشین و یا چتری برای جلوگیری از آفتاب باشد مانعی ندارد. و بر مردان حرام است: پوشیدن موزه و جوراب برای کسانی که نعال (چپلک) دارند ولی اگر نعال و کفش پیدا نکردند جایز است آنها بپوشند. برای زنان جایز نیست که چیزی بصورت خود بپوشانند.
- بجز اینکه در بین مردم نا محرم و بیگانه باشند. اگر محظورات احرام در حال جاهلیت و یا فراموشی واقع شد، در این حال بر او هیچ فدیة واجب نمیشود و حج او صحیح است. چنانکه رسول اکرم (ص) فرموده اند: (ان الله تجاوز عن امتی الخطا والنسیان و ما استکر هوا علیہ - ابن ماجه) (از امت من خطا و فراموشی و آنچه بر آنها بطور اکراه تزیق شود و بر آن اجبار شوند، آنها مورد باز خواست قرار

نخواهند گرفت.) ولی اگر عمداً این چیزها را انجام دهد بر او فدیة خون واجب شده گناه کار میشود. ولی اگر حاجت ضروری او را وادار کرد که انجام دهد بر او گناهی نیست ولی فدیة واجب است.

تحلل اول یعنی چه؟

تحلل اول با انجام دادن دو چیز از اعمال ذیل حاصل می شود:

- ۱ رمی جمرة العقبة یعنی شیطاب بزرگ را سنگریزه زدن در روز دهم ذوالحجه.
- ۲ تراشیدن و یا کوتاه کردن موی سر بعد از رجم جمرة العقبة روز عید.
- ۳ طواف الافاضه یعنی طواف زیارت، و سعی بین صفا و مروه برای کسانی که بر آنها واجب است و یا باقی مانده است. تحلل دوم با انجام سه اعمال بالا حاصل میشود. و بعد از تحلل اول همه چیز بر حاجی حلال میشود بجز از رابطه جنسی که و بعد از تحلل دوم آنهم حلال میباشد.

شروط طواف چیست؟

- ۱ نیت و قصد کردن.
- ۲ ستر و پوشیدن عورت.
- ۳ طهارت از جنابت و داشتن وضوء.
- ۴ اینکه هفت بار طواف کند.
- ۵ پی در پی بودن طواف و اگر کمی بین طوافها فاصله پیدا شد به سبب ادای نماز فریضه و یا نماز جنازه و یا تجدید وضوء کردن اشکالی ندارد.
- ۶ اینکه وقت طواف خانه کعبه را به دست چپ خود قرار دهد.
- ۷ در چیزی از خانه کعبه مانند حجر اسماعیل طواف نکند.
- ۸ در وقت طواف از مسجدالحرام خارج نشود.
- ۹ طواف را از حجر الاسود شروع کرده و به آن ختم کند.

۱۰ در ابتدای هر دور طواف حد الامکان با تمام بدن خود مقابل حجر الاسود باشد.

شروط سعی بین صفا و مروه

- ۱ نیت و قصد کردن.
- ۲ پی در پی بودن سعی و فاصله کم مانعی ندارد.
- ۳ سعی بعد از واف باشد اگر هم سعی سنت بود.
- ۴ ابتدای سعی باید از کوه صفا شروع شود و به کوه مروه پایان یابد.
- ۵ سعی بین کوه صفا و مروه هفت مرتبه باشد.

فرق بین حج مفرد و قارن

- * حج مفرد: نیت یک نسک است.
- * حج قران: نیت دونسک می کند
- * حج مفرد: فدیة بر او واجب نیست.
- * حج قران: فدیة بر او واجب است.

اگر زن عادت ماه هانه بر او آمد چه کند؟

تمام اعمال حج را انجام بدهد بجز طواف به دور خانه کعبه تا اینکه از عادت خود پاک شود. و اگر خواست عمره کند و طواف نکرده بود و ترسید وقت حج بر او بگذرد نیت حج میکند و آن نیت را در عمره داخل میکند و اینجاست که نسک او قارن میشود و وقتی از عادت ماه هانه خود پاک شد فقط یک طواف و یک سعی انجام میدهد و این یک طواف و یک سعی برای حج و عمره او کافی است. و اگر عادت ماه هانه او بعد از طواف الافاضه بود و خواست به دیار و کشور خود سفر کند طواف وداع بر او ساقط میشود.

المحصر یعنی چه؟

محصر شخصی است که مانعی او را از ادای حج باز دارد مانند دشمن و یامرض و یا کم کردن راه و یا چیز دیگر. پس اگر شخص محصر در حال نیت کردن به نسک شرط کرده بود که اگر مانعی او را از حج باز داشت حلال شود از احرام بیرون آمده بر او چیزی از فدیة واجب نمی شود. ولی اگر شرط نکرده بود بایستی یک گوسفند را قربانی کرده سپس از احرام بیرون آید.

ولی اگر شرط نکرده بود باید یک گوسفند را قربانی کرده سپس از احرام بیرون آید. و اگر گوسفند پیدا نکرد و یا استطاعت آنرا نداشت باید ده روز روزه گرفته سپس از احرام بیرون آید، و میگوید:

(فإن حبسني حابس فحلي حيث حبستني) [این جزوی از حدیث بضاعة دخترزبیر می باشد]

(اگر بر من مشکلی بروز کرد پس تحلل و از احرام بیرون آمدن من همانجا که بر من این مشکل بروز کرده است.) چنانکه بضاعة دختر الزبیر به رسول اکرم (ص) گفت من قصد حج دارم ولی بیم آن دارم که نتوانم آنرا به اتمام برسانم، در اینجا رسول اکرم (ص) فرمودند: (حجی اشترطی ان محلی حيث حبستني [متفق علیه]) حج کن و شرط کن که در صورت وقوع حادثه و مشکلی همانجا از احرام بیرون بیا.

* و کسیکه حج از او بگذرد و آنها با طلوع آفتاب روز دهم ذوا الحجه یعنی روز عید و نتواند قبل از صبح به عرفات برسد حج او به عمره تبدیل میشود. پس طواف کرده و بعد از طواف سعی می کند و موی سر خود را تراشیده و یا کوتاه میکند و از احرام بیرون می آید. اجرای عمره بر واجب کفایت نمیکند بلکه بر او قضای حج است، و اگر هم حج او سنت باشد و بر او نیز یک گوسفند فدیة واجب می باشد و آنها وقت نیت کردن به نسک شرط نکرده بود، ولی اگر شرط کرده بود بر او هیچ واجب نمی شود نه فدیة و نه قضای حج.

مستحبات قبل از احرام

* مستحب است بر حاجی قبل از پوشیدن احرام: کوتاه کردن سبیل و نخنهای دست و پا تا اینکه بعد از پوشیدن احرام و نیت کردن مجبور نشود این اعمال را انجام دهد، زیرا در احرام این اعمال حرام است.

* همچنین مستحب است غسل کردن و استعمال عطر و خوشبوی، و اینکه احرام اوسفید باشد و بست احرام بعد از یک از نماز های فرض و یا سنت.

* باید حاجی با اخلاق بوده با برادران دینی خود رفتار و کردار نیک داشته باشد و به آنان کمک کند و آنان را از کار های ناشایسته بر حذر دارد، امر به معروف ونهی از منکر کند، و آنان را به حسن موظه و حکمت به سوی تمسک به اسلام دعوت کند. به فقراء خوبی و احسان کرده صدقه در راه خدای تعالی بدهد و باری تعالی را حمد و ثناء و شکر و سپاسگذاری و ستایش کرده قرآن را تلاوت کند و لبیک بگوید.

* و باید از دشنام دادن ، اذیت مسلمانان با قول و عمل، جدال به باطل ، دعوا و غیبت و سخن چینی، مسخره و استهزاء، شهادت به زور و غیر از اینها از محرمات بر حذر باشد همیشه و بخصوص در این روز های فضیل و مبارک.

* در مقابل ناخوش آیندی ها از صبر و تحمل استفاده کند.

در پایان از خداوند بزرگ خواستاریم که این مختصر آداب و رهنمای حج و احکام آن مورد استفاده برادران و خواهران قرار گیرد و از خداوند متعال خواهیم که آنرا خالصانه برای خوشنودی و رضاء خود قرار دهد. و صلی الله و سلم و بارک علی نبینا محمد و علی آله و اصحابه و من تبعهم با حسان الی یوم الدین. ولحمد ُ الذی بنعمته تتم الصالحات.

مراجع القرآن الکریم، صحیح البخاری، صحیح مسلم، مسن الامام احمد، الجامع الصحیح للترمذی، سنن ابی دواد سنن النساهی، سنن ابن ماجه، صحیح ابن الخزیمه، سنن الدارمی، سنن الکبری للبیهقی، سنن الدارقطنی، مستدرک الحاکم، المقنع والشرح الکبیر و الانصاف، تحقیق والا یضاح، دلیل الحاج ولمعتمر، معجم المناهی اللفظیه.